

Anna Bazan-Krzywoszańska*

Marta Skiba**

NIECZYTELNY ZNAK MIEJSCA – ŚWIEBODZIN STUDIUM PRZYPADKU

UNREADABLE SIGN OF PLACE – STUDY CASE OF ŚWIEBODZIN

W Świebodzinie – miejscowości w województwie lubuskim, położonej bezpośrednio przy trasie S3 kierunku Zielona Góra–Gorzów Wielkopolski, w pobliżu dużego osiedla wybudowano kościół, pretendujący do miana bazyliki, a w jego bezpośrednim sąsiedztwie powstaje monumentalny pomnik Chrystusa. Prawdopodobnie ten pomnik stanie się rozpoznawalnym znakiem przestrzeni Świebodzina, choć na razie, w przeprowadzonych badaniach ankietowych mieszkańcy pomnika nie zauważali. Prowadzone cyklicznie badania być może umożliwią poznanie procesu „rodzenia się” znaku w przestrzeni i stopnia identyfikowania się z nim mieszkańców.

Słowa kluczowe: elementy urbanistyczne, znak przestrzeni

Into Świebodzin – in vojvodeship lubuskie, at route S3 direction Zielona Góra-Gorzów Wielkopolski, had build church near big housing estate, pretending to name of basilica, nerly monument of Christ. Probably, this monument becoming recognizable sign place of Świebodzin, though as yet inhabitants did not remark of monuments in questionnaire research. Perhaps, cyclically research will enable knowledge of process „birth” sign in area and degrees of identifying with inhabitants.

Keywords: urban elements, sign of space

Motto: Można powiedzieć iż „symbol miejsca oraz społeczności lokalnej, stanowi naturalne dopełnienie i zarazem continuum ojczyzny wielkiej, ideologicznej”

Marek S. Szczepański

Wstęp

Współczesne miasta, o tradycyjnym układzie centrum, rozrastając się obrastają nowymi układami komunikacyjnymi, a w strefach peryferyjnych najczęściej nowymi strukturami przestrzennymi służącymi zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych. Duże osie-

* Bazan-Krzywoszańska Anna, mgr inż., Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Inżynierii Lądowej i Środowiska, Instytut Budownictwa.

** Skiba Marta, dr inż. arch., Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Inżynierii Lądowej i Środowiska, Instytut Budownictwa.

dla mieszkaniowe wyposaża się w centra handlowo-usługowe, rekreacyjne i edukacyjne. Nowe układy, najczęściej bezkształtne, stanowią wypadkową ceny sprzedaży metra kwadratowego gruntu i chęci zapewnienia dogodnej obsługi mieszkańców w zakresie komunikacyjnym. W nowo realizowanych przestrzeniach występuje największe zapotrzebowanie na obiekty związane z kulturą czy religią, zdominowane przez infrastrukturę związaną z ruchem samochodowym. Wyróżnia je najczęściej nieprzemysłana definicja miejsca, brak granic i czytelnej symboliki ułatwiającej swobodne poruszanie się w obszarze zurbanizowanym. Wszystkie te elementy nie sprzyjają czytelności kompozycji układów miejskich, nie ułatwiają również orientacji w przestrzeni, nie rodzą związków emocjonalnych, poczucia ładu i tożsamości z miejscem.

Znak przestrzeni

Znaki przestrzeni najczęściej wyodrębniane są jako cechy szczególne, które stanowią punkty odniesienia. Stanowią także podstawę indywidualnego zapamiętywania i jako takie posiadają własne konotacje kulturowe. Łatwy do wyodrębnienia znak przestrzeni angażuje uwagę obserwatora, przewyższając naturalną skłonność umysłu ludzkiego do redukcji nadmiaru bodźców.

Dzięki znakom przestrzeni, które potrafią rozbudzić emocje, postrzegana przez nas przestrzeń jest rozpoznawalna i zapamiętywana. Dzięki znakom przestrzeni człowiek posiada również zdolność poruszania się i orientacji w przestrzeni.

Mieszkańcy większości dzisiejszych osiedli w niewielkim stopniu identyfikują się ze swoimi blokowiskami, pozbawionymi wartości symbolicznych i treści kulturowych, często niedostatecznie zróżnicowanymi. *Genius loci*, który jest najważniejszym elementem składowym ojczyzny prywatnej został z blokowisk-sypialni wyrugowany. A przecież to właśnie wskazane przestrzenie, zgodnie z podręcznikami urbanistyki, miały służyć

„oswajaniu” miejsca, poprzez tworzenie jego historii, nobilitowanie ojczyzny prywatnej i – przez to – wartości regionalnych, czasem nawet ich mitologizowanie.

Świebodzin

W Świebodzinie – miejscowości w województwie lubuskim, położonej bezpośrednio przy trasie S3 kierunku Zielona Góra–Gorzów Wielkopolski, w odległości 44 km, na północ, od Zielonej Góry, w pobliżu dużego osiedla wybudowano kościół, pretendujący do miana bazyliki, a w jego bezpośrednim sąsiedztwie powstaje monumentalny pomnik Chrystusa. Prawdopodobnie ten pomnik stanie się rozpoznawalnym znakiem przestrzeni Świebodzina.

Pomnik będzie nie tyle duży, co ogromny... Docelową wysokość realizowanej inwestycji zakładana jest na ponad 30 metrów, co sprawi, że pomnik, mający lokalizację w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej nr 3 będzie widoczny z odległości kilku kilometrów, stanowiąc niewątpliwie dominantę w perspektywie miasta. Dwa lata trwało usypywanie 16 metrowego kopca, na nim umieszczona zostanie postać Chrystusa. Figura skierowana twarzą w stronę miasta, niewątpliwie widoczna będzie także z drogi krajowej Poznań–Świecko, dominując nad sylwetą miasta. Pomnik po zakończeniu jego realizacji będzie wyższy od posągu Jezusa w Rio de Janeiro, co oznacza, iż miasto Świebodzin będzie mogło pochwalić się najwyższym pomnikiem Chrystusa na świecie.

Nad zatoką w Rio de Janeiro figura Chrystusa z rozłożonymi szeroko ramionami ustawiona na trudno dostępnej skale, nad zatoką, stała się symbolem miasta. Okrzyknięta jednym z cudów świata przyciąga tłumy turystów.

Badanie opinii mieszkańców

Miasto w mentalności mieszkańców najczęściej kojarzone jest z wyglądem charakterystycznych obiektów architektonicznych oraz układem wnętrza i przestrzeni urbanistycznych, a także z warunkami

1. Świebodzin z pomnikiem Chrystusa w koronie / Świebodzin and statue of Christ with crown; 2. Górujący nad Rio de Janeiro pomnik Chrystusa / Statue of Christ over Rio de Janeiro

gospodarczymi i administracyjnymi, w których uczestniczą mieszkańcy. Inne cechy, takie jak walory historyczne, polityczne czy symboliczne schodzą na plan dalszy – będąc tylko jego dopełnieniem.

Zaskakująco przedstawiają się badania preferencji przeprowadzone wśród mieszkańców Świebodzina, wykonane przy okazji pracy nad zmianą studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego [1]. W trakcie badań ankietowych (czerwiec 2008), kopiec pomnika Chrystusa miał już 16 metrów wysokości a postument kolejne 10 metrów, zatem trudno powiedzieć, że był niewidoczny; ponadto trwała burzliwa dyskusja w mediach lokalnych na jego temat. W przeprowadzonych ankietach mieszkańcy pomnika nie zauważali. W wypowiedziach odnieśli się do niego dwukrotnie – co stanowi 1,5% wszystkich ankiet, raz pozytywnie – proponując dofinansowanie budowy, raz negatywnie – proponując jego zburzenie. Wydawało by się, że mieszkańcy Świebodzina wymieniali w badaniach, dużo mniej zauważalne elementy, jak na przykład: nowa posadzka, na rynku wokół ratusza, ułożona ze zbyt małych elementów – ok. 5% ankiet, czy też zbyt duża liczba ptaków w parku Chopina brudzących i powodujących niedogodności – ok. 16%.

Respondenci doskonale znali tę część miasta, w której pomnik powstaje, bo bardzo często odnosili się do pobliskiego osiedla. Za jedno z najładniejszych miejsc w Świebodzinie uznali plac zabaw na tym osiedlu (ponad 30% ankiet). Plac zabaw jest nowy i sąsiaduje z kościołem, naprzeciwko którego, przy drodze wylotowej na Zieloną Górę powstaje ów pomnik. Zwolenników urody osiedla było o 5% więcej niż jego przeciwników (ok. 14%), na co wpływ może mieć przede wszystkim jego skala (jest to największe w Świebodzinie osiedle mieszkaniowe). Jest to osie-

dle najczęściej wymieniane jako preferowane do zamieszkania.

Wnioski

Ważnym czynnikiem determinującym postrzeganie, wartościowanie przestrzeni miejskiej, jak i dostrzeganie poszczególnych elementów architektury jest zasób pamięci, wiedzy i wartości estetycznym nabywanych w procesie edukacji, choć zależnych on niewątpliwie od sytuacji i samopoczucia odbiorcy. Często problemem utrudniającym percepcję i szerszą akceptację jest trudność wynikająca z przełamywania przyzwyczajeń, tradycyjnych poglądów i zrutynizowanych opinii.

Być może jest za wcześnie, aby mieszkańcy Świebodzina zauważyli pomnik Chrystusa, jako znak przestrzeni i aby zafunkcjonował on jako symbol miejsca. Być może mieszkańcy czekają na ostateczną formę pomnika i wtedy stanie się on zauważalny. Niemniej zaskakuje fakt, że obecnie tak duża forma (pomimo nie zakończenia budowy – ponad 20 metrów wysokości) i budowana od tak dawna (pozwolenie na budowę w 2001 roku) nie została przez mieszkańców dostrzeżona w badaniach preferencji.

Innym wyjaśnieniem wyników ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców Świebodzina mogłoby być stwierdzenie, iż o elementach kultu religijnego, a za taki niewątpliwie uznać należy pomnik Chrystusa w Świebodzinie, się nie debatuje. Elementów kultu religijnego nie rozpatruje się w kategoriach architektury, wnętrza czy dominant czy znaków przestrzeni. Nawet jeżeli, tak jak w opisanym przypadku, przeważają i dominują nad krajobrazem miasta.

Prowadzone cyklicznie badania być może umożliwią poznanie procesu „rodzenia się” znaku przestrzeni i stopnia identyfikowania się z nim mieszkańców.

PRZYPISY

[1] Badania preferencji mieszkańców Świebodzina przeprowadzone zostały na podstawie ankiety 150 respondentów, zorganizowanej dla potrzeb zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Świebodzin, realizowanej przez autorki artykułu.

BIBLIOGRAFIA

J. Gyurkovich, *Znaczenie form charakterystycznych dla kształtowania i percepcji przestrzeni. Wybrane zagadnienia kompozycyjne*, Kraków 1999, s. 21, 170.

W. Szolginia, *Informacja wizualna w krajobrazie miejskim*, WFiA, Warszawa 1980, s. 8.

K. Wojciechowski, *Problemy percepcji i oceny estetycznej krajobrazu*, Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej, Lublin 1986, s. 75.